

KABAKÇI MUSTAFA AYAKLANMASINA DÂİR BİR TARİHÇE

Fahri Ç. Derin

III. Selim'in saltanatına son veren Kabakçı Mustafa ayaklanmasından bahseden yazma ve basma eserlere kütüphanelerimizde sık sık rastlanmaktadır¹. Vak'ayı çeşitli yönlerinden anlatan ve verdikleri malûmatla birbirlerini teyid ve ikmâl eden bu eserlerden birisi de Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emîri yazmaları içinde 333 numarada kayıtlı bulunan küçük yazma bir tarihçedir. «*Sultan Selim-i sâlis'in hal'ine dâir Risâle*» adını taşıyan bu tarihçe, iki eser ihtivâ eden, 202 X 142 mm. eb'adında, 25 yapraklık bir mecmuânın 1^b - 15^a yapraklarında mevcut birinci risâlesi olup diğer risâle. «*Emsile-i Fârisiye*» ye âittir. Tarihçenin müellifi belli değildir; başka bir nüshasına rastlanmamıştır.

Metin, talik hatla 1225 tarihinde istinsah edilmiştir ve her yaprakta 15 satır vardır. İfâdesi sâdedir. Yayınlanmasının faydalı olacağını düşündüğümüz eser, 18 rebî'ül-evvel 1222 pazartesi günü, Karadeniz Boğazı kalelerinde bulunan bazı askerlerin Halil Haseki ile sâbık Reisülküttâb Mahmud Râif Efendi'yi katilleriyle başlamakta ve Kabakçı Mustafa ayaklanmasına katılanlardan bazalarına verilen mansıp ve atıyyelerin zikri ile sona ermektedir. Metinde adları geçen şahısları, başka bir makalemizde oldukça geniş bir şekilde tanıttığımız için bu izahatı burada tekrarlamayı gerekli bulmadık.

Sultan Selim-i Sâlis'in Hal'ine Dâir Risâle

Ber muktezây-ı takdîr-i Rabb-i kadir bin iki yüz yirmi iki senesi mâh-ı rebî'ül-evveli'nin on sekizinci pazar ertesi günü Bahr-i Siyâh Boğazı'nda kıla muhâfazasına memûr asâkir serkerdesi Halil Haseki ile sâbık Reisülküttâb Mahmud Râif Efendi zikr olunaa. kıla muhâfazasında iken taraf-ı şâhânededen muhâfazaya memûr olan asâkire esvâb giydirilüp asâkir-i şâhânededen olmaları için

1 Bu eserlerin bir kısmı için bk. Fahri Ç. Derin, *Yayla İmamı Risâlesi* (Tarih Enstitüsü Dergisi), İstanbul 1972, sayı 3, s. 245, not 1.

2 Bk. Fahri Ç. Derin, *Aynı eser*, s. 245-290.

mûmâileyhümâya hufyeten tenbîh olunup merkûm Halil Haseki husûs-ı merkûma müteahhid ve iktizâ eden elbiseleri getirdilüp asâkir-i mezkûrede yedi sekiz nefer serkerdelerine ifâde ve elbise-i mezkûreler iksâ olunması tenbîh olundukda merkûmün cevâblarında «*Beynühümâmızda müşâvere edelim, ba'dehu emrimiz üzere giyelim*» deyu bir mahalle müşâvere, ikamet ve yalın ayak takımı esvâb-ı mezkûru giymeden nükûl eylediklerine mebni sâlifü'z-zikr sekiz nefer serkerdeler (2a) müşâverede iken merkûm Halil Haseki yanlarına varup cümlesi kıyâm eyledikde mûmâileyh: «*Ne yaptınız, ben esvâbı giydim, siz dahi bir müşâvereyi tekrûl edemediniz mi, ne duruyorsunuz?*» deyu takrirâta ifâde eyledikde merkûmün cevâblarında «*Gel Ağa, bu sözden fâriğ ol, biz bu esvâbı giymeyiz ve giymezler, bunu afv eyle*» deyu ilticâ dâiyesinde olmalarıyla merkûm Halil Haseki hadîdü'l-mizâc olduğundan sekiz neferden Deli Mehmed nâm şahsa şütüm-ı galîze iie vâfir kelimât ile tekdîrden sonra bir eyü (?) elinde olan fil zekeriyle darb: «*Ağa, gel bu sevdâdan fâriğ ol, kerem eyle*» deyu ricâ dâiyesiyle ifâdede iken yine merkûm Haseki kani' olmayup «*Ben sizleri boşup atarım, buna nişâne koyun, sonra peşimân olursunuz*» deyu kelimât-ı bâride ile cevâb verdikde merkûm Deli Mehmed hâh [u] nâhâh deyüp meyânında olan tabancaları çeküp Halil Haseki'yi göbeğinden kurşun darbiyle ol saat aslına kavuşdurup serkerde-i merkûmün bu husûsa peşimân olup «*Biz Ağamızı (2b) bu vechile katl eyledik, birimiz sağ kalmayuz, gel şu Reis Efendi'yi dahi katl eyliyelim, sonra ne olursa olsun, zirâ bu madde anın başı altındadır*» deyu kayıklara süvâr olduklarında mûmâmileyh Mahmud Efendi'ye haber erişüp Büyükdere nâm mahalle firâr edüp verâsından dahî merkûmün yetişüp anı dahi bir adamıyla ma'ân tüfeng kurşuniyle darb ve ol darbdan intikal-i dâr-ı beka eyledi. Neferât-ı merkûmün dahî ziyâde havf u haşyete tebaiyyet ve bir seneden beru derûnlarında muzmer olan fitne dâiyesine istidâd kesbetmeleriyle kula'-i hâkaniyye'de mevcûd olan neferâtın cümlesi bir yere toplanup Âsitâne'ye haber ve Yeniçeri Ocağı'na dahî fitne bıraktılar. Mâh-ı mezkûrun on dokuzuncu salî günü ale't-tahmîn altı yüz mîkdârı neferât ile serkerde-i merkûmün berren Rumeli hisârı tarafına şitâb-ı sür'at ve münâdiler nidâ etdirüp: «*Ümmet-i Muhammed, bizim bir kimesneye bir vechile zarar ve ziyânımız yokdur*» deyu ahâlîde olan havf u haşyet izâl-ı le nâs dahî: (3 a) «*Allah selâmet versün*» diyerek yevm-i merkûmda

kimesneye zararları olmayarak Ortaköy'e vürüd edüp ol gece anda beytütet ve içlerinden üç beş nefer söz ağnar takımı Tophâne'ye gelüp «*Ey Topçu-başı Ağa ve ey yoldaşlar, bizimle birlikte olup beraberce Der-i aliyye'ye vürüd eder misiniz, yohsa ne cevâb edersiniz?*» deyu kelimât-ı mülâyemet ile ifâde-i hâl eylediklerinde: «*Biz de sizinle beraberiz*» deyu cevâb verdiklerinde merkûmünün âteşlerine dahî ziyâde takviyet gelüp müjde haberiyle neferât tarafına gelmeleriyle Topçu ve Top-arabacı ocakları dahî müttefik oldular.

Mâh-ı mezbûrun yirminci çarşamba günü cânib-i Devlet-i aliyye'den Yeniçeri Ocağı Baş Yazıcısı ve Elli - altı'nın Baş Yasakçısı ve sâir ihtiyârân asâkir-i mezkûra varup iskât tarikiyle «*Şevketlû Efendimiz sizlerin matlûblarını edecek ve her birerlerinize esâmiler ve sâir her ne matlûb ederseniz inâyet buyuracak, gelin bu sevdâdan fâriğ olun*». (3b) deyu kelimâta tasaddi eylediklerinde bir vechile ısga ve itibar etmeyüp: «*Behey Ağalar, bizler bu sevdâdan fâriğ olsak ne siz kalursunuz ve ne biz kaluruz*» deyu cevâb-ı ye's ile iâde etdirmeleriyle bu husûs rikâb-ı humâyûn-ı mülûkâneye telhîs olundukda Şevketlû Efendimiz'e me'yûsiyyet târî olup Yeniçeri Ocağı'ndan Yirmi-beşer bölüğün mütevellisi Bakırcı Laz Hacı Mustafa ve On-yedi'nin oda bekçisi ve üç nefer ihtiyârân Sekban-başı Ağa mârifetiyle rikâb-ı husrevâne'ye matlûb olunup Enderûn-ı humâyûn'da Sünnet Odası'na getirilüp cümlesi Sultan Selim Han Efendimizin kademlerini bûs eylediklerinde zikr olunan ihtiyârânı: «*Oturun*» deyu emr-i humâyûn olmağla oturup: «*Ey Ocak Ağaları, sizden matlûbum bu ki, şu cem'iyeti perişân edin, ben dahî fi mâba'd Nizâm-ı Cedîd lafzıyla bir ferd dahi istihdam eylemem ve matlûbunuz olan ricâli dahî idâm edeyim*» merkûmün cevâblarında: (4 a) «*Pâdişâhım, sem'an ve tâ'aten, ancak asâkir-i mezkûrun önü alınmaz, yarın bu tarafa gelsinler emr ü devletiniz üzere matlûblarını idâm buyurun, inşaallahu te'âlâ kulunuz da bu fitnenin iskâtına sa'y u gayret ederiz*» deyu huzûr-ı humâyûn'da def'-i gâileye müteahhid olmalarıyla def'-i meclis olunup ol vakit Sır kâtibi Ahmed Efendi Şevketlû Efendimiz'e bir tezkire yazup, «*Efendim ben gitdim*» deyu konağına râhi olmağla râvi ve ahbâbımız öyle rivâyet eder ki Kâtib-i merkûm gâyet ukalâdan ve bilmediği fûnûn dahi olmayup lâkin gâyet ehissâdan olduğu hasebiyle dâima Padişah-ı âlem-penâh Efendimiz'i eyü şey'e sevk eylemez ve kendisi dahî sûret-i hakdan gelerek bir irtikâb sûreti izhâr eylemiyerek ve hiç kimesneye bir

şefâat yahud bir rüşvet ve ubûdiyyet ile Pâdişâh'a bir husûs ifâde eylemediğine mebni müsinn ve ukalâdan olduğu ve bir husûsu tab'-ı humâyûn'a muvâfık görerek bir derecede Pâdişâhı celb etmişdi ki (4 b) fevkinde Enderûn [u] Bîrûn'da kimesne olmadığı ve her bir husûsât Kâtib-i merkûma istizân olmadıkça tanzim olunmadığı cümlelerin ma'lûmu olan hâlâtdan olmağla hisseti hasebiyle ricâl-i Devlet-i aliyye ki sâbık Kethüdâ-yı sadr-ı âlî İbrâhim Nesim Efendi ve sâbık İrâd-ı Cedîd Defterdârı Elhac İbrahim Reşid Efendi ve Reisülküttâb-ı sâbık Mahmud Efendi ve Vâlide Kethüdâsı Yusuf Ağa ve sâiri bir mahalden üç yüz kese akça ubûdiyyet aldıklarında beher hâl yüz elli kesesi kâtib-i mûmâileyhin ve yüz ellisi iki üç bölük olup tevzi ve taksim olarak rikâb-ı humâyûna madde-i merkûm telhîs olundukda sûret-i hakdan gelerek gûyâ hiç haberi yok gibi dürlü dürlü politika ile hatt-ı humâyûn keşide etdirdiği erbâb-ı vukûfdan tahkik olundu. Lâkin Mabeynci Ahmed Bey mudhik makûlesi olup Efendimiz'in tab'-ı humâyûnuna göre kelimât ifâdeleriyle nazar-kerde-i şâhâne olmuşdu. Anın firârını görünce verâsından mûr-ı merkûm dahî firâr edüp Sultanahmed civârında (5 a) bir etbâ'nın hânesine can atup gizlendi. Ol gece ki, perşembe gecesi neferât-ı merkûm Tophâne'ye vürûd ve içlerinden söz anlar üç beş nefer âdem ifrâz ve Boğaziçi'nde sâhilhânedede mukim İstanbul pâyesiyle ulemâdan Dersiâm Münib Efendi'ye varup «Efendi, buyurun sizi isterler» deyu çâr nâçâr mûmâileyhi yalısından kayığa süvâr ve Tophâne'ye getirüp «Efendi, sen bizim başımızın tâcısın, biz sensiz bir ferde müdâhele eylemeyiz» deyu bu vâlide Efendi-i mûmâileyhi ele aldılar.

Mâh-ı mezkûrun yirmi birinci perşembe günü ale's-sabah, mağunalara süvâr ve Unkapanı iskelesine kadem-nihâde oldular. Mağunalara tahmil olunduklarında Şevketlû Efendimiz dürbîn ile cümlesini menâzır ve ref-i livâ eylediklerini ve Âsitâne tarafına teveccühlerini manzûr-ı şâhâneleri olup sâlifü'z-zikr Ocaklular def-i fitne ederler hülyâsiyle bir şey'e mübâşeret etmediler. Ol gün gürûh gürûh Et-meydanı'na toplanup (5 b) kışlalarda olan kazganları ihrâc ve pâzâr-ı fitneye revâc verdiler. Ol gün saat on bir sularında, ahali-i Âsitâne'ye bir gulgüle düştü ki dekâkinler sedd ü bend, kaçan kaçana olup mukaddemâ vukû' bulan Kırk Üç Vak'ası gibi zanniyle cümle ahali lerzeyâb ve her birleri kendi ahvâli neticesine meşgûl oldular. Rikâb-ı humâyûn Kaymakamı bulunan Seyyid Musa

Paşa hazretleri Bâb-ı âli'ye meşveret tarikiyle vükelâ-yı Devlet-i aliyye olan Şeyhülislâm Efendi hazretlerini ve Sadr-ı Rûm Mollacıkzâde Ahmed Muhtar Efendi ve Sadr-ı Anadolu Âşir Efendi-zâde Hafid Efendi ve Reisül-ulemâ Arab-zâde Mehmed Ârif Efendi ve esbâk Sadr-ı Rum Ahmed Şemseddin Efendi hazretleri ve ulemâ-yı sâire ve ricâl-i Devlet-i aliyye'den Rikâb-ı humâyûn kethüdâsı Mehmed Memiş Efendi ve Reisül-küttâb Ahmed Safi Efendi ve sâlifü'z-zikr Sadrâzam kethüdâsı olup eazım-ı ricâl-i Devlet-i aliyye'den İbrâhim Nesir Efendi ve Bahriye Nâzırı Elhac İbrâhim Reşid (6 a) Efendi ve İrâd-ı Cedîd Defterdârı Ahmed Bey ve Defterdâr-ı sâbık Mustafa Reşid Efendi ve Hubûbat Nâzırı Elhac Mustafa Efendi ve Rikâb-ı humâyûn'da Çavuş-başı vekili bulunan Şehsüvâr-zâde Hamdullah Bey ve Sekban-başı Mehmed Ağa ve sâirleri «ale'l-umûm müşâvere tarikiyle Arz Odası'na cem olunup müşâverelerinde zikr olunan İbrâhim Nesim Efendi «Bu husûsun def' ü temşiyetine ne vehile râbita verelim, bu gâileyi ne tarîk ile def' edelim» deyu kelâma tasaddi eyledikde, tiz elden Sadr-ı Rum-ı esbâk Ahmed Şemseddin Efendi iki dizi üzerine gelüp «Bre hey kahbe hîz, bu âlemi harâba verdin, sâir meşveretlerde ulemâ-yı izâmdan kime suâl ederdiniz, bu sizin pislediğiniz bokdur, temyiz edin» deyu çağıra çağıra mûmâileyhe cevâb verdikten sonra «Kalk kahbe-i bî-âr, şu meclisten cehennem ol, sen şimdi kiyâfetini bulursun ve âleme rüsvây olursun» deyu meclisten tard (6 b) ve mûmâileyh bir kelâma tasaddi etmiyerek önüne bakarak* Kapu'dan ihrâcında esbine süvâr ve konağı tarafına âzim ve kararı firâra tebdil esbâbına teşebbüs eyledi. Ba'dehû: «Bu böyle olamaz, Şeyhülislâm Efendi ve Fetvâ Emîni Efendi ve Sadreyn Efendiler bunun bir çâresine Etmeydân'nda bakalım» diyerek meşveret bozulup Kara-Kulak önlerine düşüp meydân-ı fitneye âzim oldular, sâir erbâb-ı müşâvere dahi konaklarına gitmeye ruhsat verildi. Ulemâ-yı izâm hazerâtı Ağa Kapusu'na duhûl ve anda ikamet edüp, «Bir kerre meydân-ı mahûda haber gönderelim, ne vehile cevâb zuhûr eder» deyu habere müterakkıb iken zikri sebk eden Mehmed Münib Efendi cem'iyet-i mezkûrede bulunduğu hasebiyle Şeyhülislâm Efendi'nin mütedeyyin ve perhizkâr olduğunu serkerde-i neferâta ifâde etmeleriyle fakat Şeyhülislâm Efendi ve Fetvâ Emîni ma'an meydân-ı mezkûra

* Bakarak ibaresi iki defa yazılmıştır.

azîmet eylediler. Vürûdlarında cümlesi dâmenbûs (7 a) edüp izâz eylediler ve ibtidâ kelâmında: «*Ey efendim, şer'-i şerife itaatimiz vardır, geçen sene Rumeli vak'asında bu kadar bin Ümmet-i Muhammed katli oldu, buna Allahu te'âlânın rızası var mıdır? Buna sebep olanları isteriz*» dediklerinde «*Bunlar kimlerdir*» deyu suâl olundukda: «*Bir defter Pâdişâhımız'a irsâl ederiz. Bu âdemleri bize teslim eder, biz de bu sevdâdan fâriğ oluruz*» dediklerinde defter-i mezkûrun tahriri Fetva Emîni Efendi'ye havâle olunup «*Ibtidâ Bostancı-başı Şakir Bey'i tahrir eyle. Bize şapka giydirim deyu Pâdişâhımız'a taahhüd etmiş; ikinci İbrahim Kethüdâ'yı tahrir eyle, geçen sene vukû' bulan maddelere sebep-i kavî budur; üçüncü Bahriye Nâzırı Elhac İbrahim Efendî'yi tahrir eyle ki bütün Nizâm-ı Cedid'i rabt edüp bu kadar fukara ve ağniyânın nân pâresinden dür eden odur; dördüncü Vezir Kethüdâsı Memiş Efendî'yi isteriz*» dediklerinde içlerinde erbâb-ı mürû'et bulunan: «*Memiş Efendî Vezir kethüdâsı olalı yirmi gün oldu, bunun kabahati yoktur*» dediklerinde (7 b) «*Biz anın kabahatini bilirüz, Sırb reyâsının Kapu Kethüdâsı idi*» deyu hezeyân etmeleriyle tahrir olundu; «*beşinci, Köse Kethüdâ'yı isteriz*» dediklerinde içlerinde yine erbâb-ı mürû'et bulunan ağvâtın biri, «*Behey cânım, Köse Kethüda ocağımızın direği gibi Topçu ve Humbaracı Ocaklarından gayri bir şey'e vâz'-ı yed eylemedi*» dedikde «*Pek iyi, size bağışladık, lâzım değil*» deyüp mümâileyh tahrir olunmadı; «*altıncı, Reis Efendî'yi isteriz*» dediklerinde yine erbâb-ı mürû'et cevâba tasaddi eyledikde: «*Olamaz, sen bunların Kapu Kethüdâsı mısın?*» deyu her biri bir herzegü söyleyüp mümâileyh bî-cürm deftere tahrir olundu; «*yedinci, Irâd-ı Cedid Defterdârı Ahmed Bey'i isteriz, tahrir eyle; sekizinci, Sır Kâtibi Ahmed Efendî'yi tahrir eyle; dokuzuncu, Mâbeynci Ahmed Bey'i isteriz tahrir eyle; onuncu, Kapan nâibini isteriz tahrir eyle; on birinci, sâbık Vâlide Kethüdâsı Yusuf Ağa'yı isteriz tahrir eyle*» mümâileyhin Der-i aliyeye'de olmadığını iş'âr eylediklerinde, olduğu mahalden ser-i maktû'u gelmesine (8 a) karrargir olup hatm-i kelâm ve defter-i mezkûr Bâb-ı âlî'ye Kara Kulak vesâletiyle irsâl olunmak üzere iken, ol saat. Cebehânenin kazganı gelüp Ocaklıları meclis-i mezkûre duhûl ve içlerinden bir merdûd-ı habîs «*Kimi tahrir eylediniz*» deyu suâl eyledikde zikr olunan on bir nefer kimesnenin esâmileri kiraat olundukda «*Biri dahi unutulmuş*» dedikde merkûmün suâl eylediklerinde «*Darbhâne*

Emîni tahrir olunmamış, cümlesinden evvel izâle olacak oldur» deyu ifâdesine binâen merkûmu dahî tahrir ve ol saat defter-i mezkûr Bâb-ı âlî'ye gelüp rikâb-ı humâyûn'a takdim olundukda izâlesine hatt-ı humâyûn keşide olunup derhal Bâb-ı âlî'ye vürûd eyledi.

Defter-i mezkûr vürûdu anda, elde bulunan ricâlden ibtidâ biçâre Memiş Efendi ve Reis Safi Efendi Kapu'da bulunmak hasebiyle Kaymakam huzûruna ihzâr ve cellâd-ı bî-amânlar oldukları oda yüküne gizlenüp müşâvere tarikiyle oturur iken Kaymakam-ı müşâriünileyh abdest bozmaya diyerek odadan ihrâc (8 b) ve cellâd-ı bî-amânlar derhal hurûc edüp ibtidâ biçâre Memiş Efendi'yi tutup, bunları gördüğü gibi elleriyle sakalını yolup büyük abdest leğeni içine batırılıp salhânede koyun boğazlar gibi serini vücûdundan ifrâz ve şerbet-i şehâdeti nûş ve derece-i şehâdetle rûhu Hakk'a teslim eyledi. Kezâlik Reis Ahmed Safi Efendi'yi dahî minvâl-i meşrûh üzere kesüp ikisi birden derece-i şehâdetle âhirete intikal eylediler.

Mukaddema bast ü beyân olunduğu vechile Sultan Selim Hân Efendimiz bunları izâle eylediklerinde Ocaklı def-i fitne ederler mülâhazasıyla Bostancı-başı Şakir Bey'i, yerinde katline irâde buyurulup Haseki Ağa bulunan Ali Ağa dahî Bostancı-başı olmasına irâde-i katr'a-i mülûkane olmağla Şakir Bey biçâresi mahall-i merkûmede katl olunup ser-i maktû'u Haseki Ağa ile berâber Bâb-ı âlî'ye irsâl olundu. Mümâileyh Ali Ağa'ya bostancı-başılık hil'ati iksâ ve üç nefer biçârenin ser-i maktû'ları Meydân-ı Lahm'e ibtidâ irsâl olunup tiz elden defter-i mezkûrede terkîm (9 a) olunan kimesnelerden Meydân'da Darbhâne Emîni Bekir Efendi'den gayri kimesne olmayup biçâre dahî Darbhâne'de işiyle meşgûl iken Kapu tarafından âdem gelüp «*Efendî'yi meşveret için Kapu'dan istiyorlar*», deyu âdem gelüp «*Benim meşverete dâir umûrum yoktur, pek eyül varırım*» diyerek esbine süvâr ve gülerek Bâb-ı âlî'ye vürûdunda Reis Kapusu'ndan içerü girdiği gibi, Muhzır Ağa tâifesi ve celladlar etrafını aldığıyla neye uğradığını bilmeyüp bağırarak katl olunup rûhu Hakk'a teslim ve ser-i maktû'u meydân-ı mekûra irsâl olundu. Merkûmun katline sebep Cebehâne pişgâhından mürûrun-da gâh selâm verüp ve gâh selâm vermeyüp mürûr eylediğine binâen Et Meydânı'nda ol habîsin ifâdesi buna binâen olduğunu erbâb-ı vukûf kendi kelâmından takrîrini ifâde eder. Allah cümlesine rahmet eyliye, âmin.

Defter-i mezkûrda terkîm olunan bakiyye kimesnelerin bulun-

maları için Bâb-ı âlî'den ve Meydân-ı Lahm'den âdemler ve casûslar ta'yin olunup aramağa başladılar (9 b). İbtidâ İbrâhim Nesim Efendi tebdil-i câme olup firâr dâiyesiyle Langa Yenikapısı hâricinde dülger Güllâb-oğlu'nun hânesine varup kayığa binmek murâd eder iken Meydân takımından casûslar haber verüp mahall-i merkûmede mûmâileyhi yeniçeri takımı ahz ve hezâr şütüm-ı galiza ile Meydân-ı Lahm'e getirüp pâre pâre eylediler. Ve ol gün, fitne çoğalup lâkin ellişer kırkar tüfengler ile çârşu ve pâzarda dellâller nidâ etdirerek «*Bizim kimesneye zararımız yokdur, herkes dükkânın açup işine meşgûl olsun, bir kimsenin bir akçalık şey'i zâyî' olur ise izâle ederiz*» deyu fitnelerine revâc verdiler.

Mâh-ı mezkûrun yirmi ikinci cum'a günü, Meydân-ı Lahm'de olan Şeyhülislâm Efendi ve Münib Efendi serkerde-i asâkir olan sâlifü'z-zikr Yirmi-beşin Bakırcı Laz Hacı Mustafa ve On-yedi'nin oda bekçisi Hacı Oda-başı ve On-Yedi'nin Arnabud Zeynel ve Boşnak Gavvâs nâmûn dört nefer serkerde-i asâkire hufyeten: «*Gelin, benim size bir ricâm var, bunu ısga edin*» (10 a) dedikde merkûmûn cevâblarında «*Ricâmız başımız üstüne, emr eyle*». «*Şimdiye kadar hâh u nâhâh merâmlarımız olan kimesneler izâle olundu ve bakiyye kalanları dahî izâle olunur. Gelin şev[ketlû] Pâdişâhımıza taht husûsu için bir şey söylemeyüp anlar dahî fi ma'ba'd Nizâm-ı Cedîd'e dâir bir mevâdda mübâzeret etmezler, bu kadar ile iktifa olunsun*» deyu alâ tariki'r-ricâ ifâde eylediklerinde merkûmûn cevâblarında «*Başımız üstüne, lâkin kerem ve inâyet buyurun, bizim silâhımız ile dördümüzü birden bu odada idâm buyurun, ba'dehu neferâta cevâb verin, böyle olur, sâir tarik ile mutasavver değildir*» deyu cevâb vermeleriyle müşârünileyhimâ îade-i kelâm edüp «*Pek eyü, lâkin Sultan Selim Han Efendimiz on dokuz seneden berü pâdişâh-ı din ü islâm olup bu hakaretle hal' olundukdan sonra idâm olunması için tarafımızdan bir zarar isâbet eylemiyeceğine taahhüd eder misiniz?*» dediklerinde: «*Başımız üstüne, müyuna hata gelmesün, bizim ol vechile idâm olunmasına rızâmız yokdur ve asâkiri-mize dahî kefiliz*» deyu hatm-i kelâm edüp Efendi-i müşârünileyhimâ (10 b) esblerine süvâr ve fakat iki adet ref'-i livâ edüp meydân-ı mezkûrede olan asâkir gürûh gürûh Divânyolu'ndan Bâb-ı Humâyûn'a âzim oldular. Müşârünileyh Bâb-ı âlî'ye nüzûl ve zikr olunan ulemâ bi-ecma'ihim mevcûd olup kazıyyeyi Kaymakam-ı müşârünileyhe ifâde ve cülûs matlûbları olduğunu telhîs eylemesine karar

verdiler. Ol gün saat üçde «*Şevketlû Pâdişâhım, kul cülûs istiyorlar*» deyu bir telhîs olup Karakulak yediyle irsâl olundu ve ol vakit Mabeynci Ahmed Bey'i Sultan Ahmed civârında bir etbâ'mın hânesinde bulup Kapu'ya götürürler iken asâkir-i merkûm Paşa Kapusu'ndan tâ Bâb-ı Humâyûn'a varınca «*Biz Sultan Mustafa Efendimizi isteriz*» diyerek sadâları âsmâna urûcda iken Sultan câmi'-i şerifi pişgâhında mir-i merkûma bıçak üşürüp pâre pâre eylediler. Bu haber ile telhîs dahî Dârü's-sa'âde ağası Hacı Mercan Ağa hazretlerine vâsıl oldukda, huzûr-ı humâyûnda Ağa-yı müşârünileyh, telhîsi açup cülûs sohbetini gördüğü gibi «*Gözlerim (11 a) seçmiyor, başımda bir ağrı var*» deyüp Silâhdar Ağa'nın yedine verdi. Silâhdar Ağa dahî cülûs tahririni gördüğü gibi «*Okuyamadım*» dedikde Pâdişâh-ı âlem-penâh, gâyet zurefâdan olmağla «*Ben okurum*» deyüp elinden alup gördüğü gibi belây-ı bârânî gibi didelerinden yaş, lihyesinden aşağı cereyân eylediği müşâhede eyleyenlerden menkûl olup, kâğıd-ı merkûmu Hazine Kethüdâsı Salih Bey'in yedine verdi ve dedi ki: «*Ben umûrumu bir âdeme ihâle eyledim ve babalık add edindim, benim başıma bu serencâmı getirmeğe sebep odur. Allahu te'âla kahr eyliye*» deyüp Sır Kâtibi'ne bedduâ edüp sağ tarafında Dârü's-sa'âde ve sol tarafında Silâhdar Ağa koltuğuna geçüp çimşirlik* tarafına müteveccihen azimet buyurup efendilerin dâiresi olan mahalle varup İmâm-ı evvel-i şehriyârî ve sâbık Sekban-başı Bozacı-zâde iki gece mahall-i merkûmede beytütet etmiş olmalarıyla doğru Sultan Mustafa Efendimiz hazretlerinin odasına varup müşârünileyh dahî karşılayup ayağın öpüp: «*Oğlum, şimden geru seni matlûb ediyorlar, var, taht-ı âlî'ye (11 b) cülûs eyle, Allah selâmet versün*» dedikde, «*Pâdişâhım, benim matlabım taht değildir, ben istemem ve bu husûsu benden bilme, inşâallahu te'âlâ def-i fitne olur*» deyu ifâde-i merâm edüp «*Hayır şehzâdem, şimden geru ben bunlara varup pâdişâh dahî olsam nüfûzum zâil oldu, sen hemân bir ayak evvel iclâs eyle, ancak senden ricâm budur ki beni bu hazele makûlesine rezil etme ve benim canıma kıyma, ben kendi vahdetimde otururum*» deyu meyânında olan a'lâ bir mücevher hançeri çıkarup Şehzâde Sultan Mustafa Han hazretlerinin meyânına kendi yediyle vaz' ve bir alâ kerrâke ilbâs ile Dârüssa'âde Ağası Şehzâde-i müşârünileyhin kol-

* Çimşirlik, şimşir ağaçlarının dikili olduğu yerdir yani Şimşirlik.

tuğuna Silahdar Ağa ile girüp yevm-i mezbûrda saat beş buçukda taht-ı âli-baht-ı Osmânî üzere iclâs buyurulup ibtidâ, Kaymakam, sâniyen Şeyhülislâm, sâlisen Dârüssa'âde Ağası bey'at ve bâkileri dahî ale'l-acele bey'at edüp taşra asâkir «Pâdişâhımızı görmeden gitmeyüz» deyu âgâzda olmalarıyla selâmlık takımı hâzır olup Aya-sofya-i kebîr'e selâmlığa teşrif (12 a) hutbe-i nâm-ı şâhî, Mustafa Han ismine kırâ'at ve bî vakt edây-ı salât-ı cum'a ile iktifâ olunup câmi'-i mezbûreden hurûcunda «Allah pâdişâhımıza mübârek etsin, üç gün Efendimize misâfiriz ve senin düşmanlarını isteriz, bize fermân eyle» deyüp, Pâdişâh-ı âlem-penâh Efendimiz dahî eliyle işâret buyurup esbine süvâr ve sarây-ı pâdişâhiye müteveccihen âzîm oldular. Cenâb-ı Allah ümmet-i Muhammed hakkında hayırlı edüp tevfikât-i aliyyesini mazhar edüp ve eyü zevâtlara mukarin eyleye, âmin.

Asâkir-i merkûme yevm-i mezbûrda gidüp Cebehâne'den aldıkları kazanları mahallerine irsâl ve defter-i mezkûrda muharrer olan firâr eden kimesneleri Bâb-ı âlî'den ve Meydân tarafından taraf taraf teccüsde iken Bahriyye Nâzırı Elhac İbrâhim Efendi'yi İstavroz'da sahilhânesinde su hazinesinde bahçevânından haber alup taşra çıkarup kayığa süvâr ve Yalı Köşkü pişgâhına ihrâc ve Karakulak Ağa'nın bargirine süvâr edüp Bâb-ı âlî'de Çavuş-başı (12 b) odasına cânib-i Kaymakâmiden Meydân tarafına ricâ tezkiresi tahrîr ile Karakulak gidüp habere müterakkıb iken yeniçeri tâifesinden on, on iki nefer Bâb-ı âlî'de mevcûd bulunmalarıyla bunlar dahî bunu rica ederler mülâhazasıyla bî-mehâbâ Çavuş-başı odasına çıkup merkûmu yakasından tutup Meydân-ı Lahm'e getürmek üzere mestcek etrâfını ihâta ve hezâr hezâr mugalata ile Divân-yolu'dan Sultan Bâyezid meydânında Dülbenciler pişgâhına vürûdlarında Cebehâne kazganı dahî karşı gelüp anlar dahî Cebehâne kazganını biragup merkûm dahî alfilü'l-mizâc olduğundan, ol derece rezâletle mahall-i mezkûre varınca bî-tâkat olup: «Ben bu mahal-den ilerü gidemem, burada ne yaparsanız yapın», deyu ku'üd eyledikde neferât-ı merkûm bıçak üşürüp pâre pâre eylediler.

İdâm olunan ricâlden hakaretle fevt olan biri İbrâhim Nesim Efendi, biri bu ki İbrâhim Kethüdâ şöyle dursun, mûmâileyhin mizâcî gâyetü'l-gâye ahsâdan* olduğundan başka meslek-i sofiiyye

* Metinde imlâsı «احسا» şeklindedir.

(13 a) yüzünden olup İrâd-ı Cedid Defterdarlığı evânında nice bin âdemin hânûmânını harâb ve nân pâresinden dür eyleyüp bu derecede rezâletle fevti mutlaka inkisâr-ı fukara olduğuna iştibâh yokdur ve hem mûmâileyhin dâiresi sâir dâirelere makîs olmayup unvâna nâil değil idi ve hem etbâ'ından kimesne bekâm olmayup yed-i rüşveti olan Hacı Hüseyin nâm kimesnenin reyile herkesi harâba vermiş idi. Bu sûretde Cenâb-ı Allah bunları böyle felâketle pâre pâre etdirdi.

Mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü cum'a ertesi günü, Et Meydânı'nda olan yeniçeri kazganlarını kışlalara kaldırdup: «Yeniçeri tâifesi silâhlarını kışlalara assınlar ve silâhlı kimesne gezmesün» deyu Meydân tarafından taraf be-taraf münâdiler nidâ edüp gûyâ Doksan Altı târihinde vukû' bulan Cebe Ali hariki basılır gibi olup herkese yeniden can geldi. Yevm-i mezbûrede ale's-sabah Bozdoğan kemeri kurbünde Sır Kâtibi aşçı-başısının hânesinde bulunup kâtib-i merkûm derûn-ı hânede iken basıldığını duyduğu saat (13 b) olduğu hânenin kiremidi üzerine çıkup can havliyle bir başka hânenin damına atlamak ister iken mûmâileyh mülâhham olup eceli dahî takarrüb etmiş olmağla sıçrayım der iken damdan aşağı düşüp aşağıda mevcûd bulunan bir kaç nefer yeniçeri ile bir acemi külâhlısı başını kesüp ser-i maktû'unu Bâb-ı âlî'ye irsâl eylediler ve mûmâileyhin cenâzesinin ayağına ip takup sürüyerek Bozdoğan kemerinden Kırk - dört kapusu'na varınca Sekban-başı Ağa rast gelüp «Yoldaşlar ayıbdır, bu ölmüş, bundan var gelin» deyu bıraktırdup âdemleri tarafından cenâzesini kaldırdılar. Merkûm belki o mahalde bulunmasa ve ömrü dahî olsa yine bir varta ile öleceğine şüphe yoğ idi. Zirâ pâdişâh Sultan Selim Han hazretlerini bir eyü şey'e sevk etmeyüp dâima sûret-i Hakk'dan gelerek dünyayı harâba vermişdi. Bunun bir aynı dahî Bahriye nâzırı zikr olunan Elhac İbrâhim Reşid Efendi idi. Kâtib-i merkûm Sultan Selim Han hazretlerinin tahtından olup şimşirlik tarafına meyûsen azîmet üzere iken (14 a) eylediği inkisârı tiz elden indallah makbûl olduğundan bu vechile hakaretle belâya giriftâr oldu.

Bu Nizâm-ı Cedid'den pâdişâh-ı âlem-penâh'ın garaz[1] ancak düvel-i nasârâya galibiyet için idi. Lâkin takdîr-i ilâhî kuvvet-i bâzû ile dönmez mefhûmunca müşârünileyhin bazı husûsda hilâf-ı şer'-i şerif olduğundan böyle münhezim oldu.

Yevm-i mezbûrda ortaklık âsûde-nişin olup defter-i mezkûrda

muharrer İrâd-ı Cedid defterdârı Divrikli Ahmet Bey bulunmayup olduğu mahalden Sekban-başı Ağa'ya hufyeten bir tezkire gönderüp kendinin necâtını talep eylemiş. Mîr-i mûmâileyh İrâd-ı Cedid defterdârı olmazdan mukaddem Yeniçeri Kışlaları Binâ Emîni olduğundan Altmış-dört cemâ'atın ortalarıyla imtizâcı olduğu hasebiyle Sekban-başı Ağa serkerde-i mûmâileyhe tezkirenin mefhûmunu ifâde ve «*Gelsün zarar olmaz*» deyu mûmâileyhe tezkire tahrîr ve tebdîl-i câme doğru Altmış-dört cemâ'atin k[ış]lasına vürûd, neferât-ı merkûm eğerçi idâm olunmasına muntazırlar idi. Serkerde-i mezkûrûn neferâta dediler ki: «*Bu efendi, mukaddemâ kışlamızın (14 b) Binâ Emîni idi. Bu def'a ayağıyla geldi, bunu öldürmek revâ değildir ve hem bundan sonra pâdişâhımız ister ise öldürsün, ister ise âzâd eylesün, bize yakışmaz*» diyerek mîr-i mûmâileyhi sıyırıp konağına irsâl eylediler ve defter-i mezkûrda tahrîr olunan Unkapanı nâibi katle bedel bâ işâret-i şeyhülislâmî Sinop kal'esine nefy olunup ol vechile vekayi'-i mezkûre tekmile reside olduğu tahrîr[e] mübâderet olundu. Cenâb-ı Allahu te'âlâ bu makûle fitnelerden memâlik-i islâmiyyeyi hıfz eyleye, âmin.

Pâdişâh-ı âlem-penâh خدا الله خلته الى يوم الاتباه Efendimiz hazretleri vak'a-i mezkûre tekmilinde asâkir serkerdesi olup zikri sebk eden Laz Hacı Mustafa'ya Saksoncu-başılık pâyesiyle Turnacılık ihsân ve Bahr-i Siyâh Boğazı'na kal'e muhâfazası için maktûl Halil Haseki yerine ta'yîn ve Bâb-ı âl'den mâh-ı mezkûrun yirmi dördüncü pazar günü hil'at ilbâs olunup asâkir-i merkûme verâsından Boğaz kal'elerine azîmet eyledi ve Serkerde-i mezkûrelerden Boşnak Gavvâs dahî Cezâyirli Hasan Paşa (15 a) merhûmun gavvâsı olmak hasebiyle kapudanlık ilticâsında olup kapudanlık ihsân olundu.

On-yedi'nin oda bekçisi Hacı Oda-başı ile On-yedi'nin Arnabud Zeynel Beşe'ye haseki tekaüdüğü ihsân buyurulu[p] yüzü akiyle kimesnenin hilâfı(?) zâyî' olmaksızın ferdâsı yevm-i pazar ertesi pilâv zerde ile kışlalarda ziyâfet ve her bir neferâta onar akça yevmiyye ihsân-ı humâyûn buyurulup def'-i fitne olup âsûde-i hâl oldu. Elhamdü'lillahi te'âlâ Râşid merhûmun târihinden berü Subhî'ye gelince böyle bir zararsız vak'anın vukû'u olmadığı tevârih mü-tâla'a edenlere mâlûmdur.